

**Errata do wydawnictwa z serii „Wielka księga piechoty”, tom 28: „28 Dywizja Piechoty”
– w części dotyczącej 72 Pułku Piechoty**

Opracowanie: Andrzej Chałubiński,

Stowarzyszenie Rodzin i Sympatyków Żołnierzy 72 pp im. Dionizego Czachowskiego w Radomiu

s. 68: „...utworzenia we Włoszech dwóch obozów w których gromadzono jeńców armii austro-węgierskiej pochodzenia polskiego. Pierwszy z nich powstał we wsi La Mandria koło miasteczka Chivasso leżącego pod Neapolą, natomiast drugi w Santa Maria Capua Vetere pod Turynem.”

Pierwszy obóz dla jeńców deklarujących polskość utworzono w Santa Maria Capua Vetere niedaleko Neapolu, a w jego pobliżu obóz dla jeńców-oficerów. Drugim z kolei obozem jenieckim, do którego kierowano tylko Polaków, był obóz na terenie włoskiej wojennej szkoły lotniczej, położony nieopodal miasteczka Chivasso. Mieścił się on w hangarach lotniczych i zabudowaniach popałacowych La Mandria. Chivasso leży w pobliżu Turynu, nie Neapolu.

s. 68: „...żołnierzy szkolono wg regulaminów armii austro-węgierskiej.”

W obozie znajdowali się żołnierze – oczywiście znający regulamin armii, w której wcześniej służyli. Natomiast przydzieleni do obozu oficerowie, odrzucając regulamin austriacki, starali się zastąpić go regulaminem armii francuskiej. Regulaminy francuskie przetłumaczył na język polski oficer armii francuskiej mjr Radziwiłł, zgodnie z zaleceniami Komitetu Narodowego Polskiego. Pomimo przychylności władz włoskich Polacy nie otrzymali broni, stąd szkolenie było tylko teoretyczne.

s. 70: „Po zakończeniu <wymiany> stanów osobowych pułk oficjalnie przejął na własność cały majątek francuskiego 416 rez. pp i 26 maja 1919 r. otrzymał nową nazwę 21 Pułk Strzelców Polskich.”

W rzeczywistości trzy bataliony przybyłego do Francji 6 pułku im. Zawiszy Czarnego stały się załączkami trzech pułków piechoty: 19, 20, 21. Wśród historyków trwają spory, który batalion był późniejszym 19 pp, a który 21 pp. Nie zmienia to faktu, że z 6 pułku powstały trzy kolejne pułki piechoty, w tym 21 Pułk Strzelców Polskich. Pułki 19, 20, 21 weszły w skład 7 Dywizji Strzelców Polskich, a dywizja w skład III Korpusu Polskiego.

s. 70: „Przez kolejne tygodnie pułk wchodząc w skład Grupy gen. Bonina, znajdował się w stałym pogotowiu bojowym obsadzając jeden z odcinków tzw. frontu mazowieckiego.”

W rzeczywistości frontu nie było. Podległe gen. Boninowi oddziały pozostawały w pogotowiu bojowym, co oznacza gotowość do natychmiastowego wymarszu z miejsc postoju na zagrożony kierunek. Zagrożenie w postaci roszczeń niemieckich do przebiegu wyznaczonej granicy nie oznaczało tworzenia frontu.

s. 70: „21 psp otrzymał nowy numer i nazwę – 145 Pułk Piechoty Strzelców Kresowych.”

Nazwa pułku po wcieleniu Armii Polskiej do Wojska Polskiego dekretem Naczelnika Państwa z 7 czerwca 1919 r. brzmiała: 145 Pułk Piesznych Strzelców Kresowych.

s. 70: „Jako rezerwowy pułk piechoty 145 ppsk...”

Rezerwowymi były wszystkie pułki przybyłe z Francji. Powodem był sprzeciw Francji, Anglii i USA w stosunku do użycia ich w wojnie z Zachodnioukraińską Republiką Ludową, wynikający z uznania Polski za agresora. Dopiero podpisanie 1 września 1919 r. rozejmu z atamanem Petlurą umożliwiło wysłanie „rezerwowych” pułków na linię demarkacyjną w celu nadzorowania przestrzegania rozejmu.

s. 72: Przy opisie Sztandaru Pułku zdawkowo potraktowano widniejący napis: „Sochocin 14 sierpnia 1920.” Jest to data Święta Pułkowa, wybrana nieprzypadkowo przez oficerów i podoficerów pułku. Tego dnia odbyła się najważniejsza ze zwycięskich bitew w czasie wojny z bolszewikami – wielogodzinny bój o Sochocin z walką

na bagnety. Zwycięstwo to umożliwiło przeprawę 5 Armii gen. Sikorskiego przez Wkrę i rozbięcie wojsk bolszewickich oskrzydających Warszawę.

s. 79: „14 sierpnia 145 ppsk otrzymał rozkaz ataku w kierunku Raciąża.”

Sochocin atakowany 14 sierpnia przez 145 ppsk nie leży na kierunku Raciąża. Rozkaz gen. Rozwadowskiego dla 5 Armii brzmiał: „uderzyć (...) przekraczając linię Wkry, prawym skrzydłem na Modlin– Błędostwo–Pokrzywnica, lewym na Gąsocin–Stary Gołymin, osiągając 14 bm. linię Pokrzywnica–Gołymin i jednocześnie prowadząc silne wypadki na Raciąż, Głinojeck, Ciechanów.”

s. 83: Tabela z kolejnymi dowódcami pułku.

Dopisywanie dwóch ostatnich dowódców bez stosownego wyjaśnienia jest nieuzasadnione. Pułk jako samodzielna jednostka przestał istnieć w momencie wzięcia do niewoli dowódcy – ppłk. Karola Chrobaczyńskiego – i resztek jego sztabu. Pozostały co prawda małe grupy żołnierzy pułku, bez wspólnego dowodzenia i łączności pomiędzy sobą. Żołnierze ci najczęściej przyłączali się do napotkanych większych oddziałów polskich i dalej walczyli w ich szeregach.

Do twierdzy Modlin przedostało się około 50 żołnierzy, w tym kilku podoficerów z 72 pp. Nazwanie tych kilku drużyn „72 pułkiem” wpisuje się w próbę odtworzenia fikcyjnej 28 Dywizji. W twierdzy pojawił się gen. Bończa Uzdrawski, który wcześniej porzucił swoją rozbitą, ale jeszcze działającą dywizję. Tam objął dowództwo nad 28 dywizją złożoną z niedobitków 72 i 36 pp. Tę sytuację opisał ostatni „dowódca” 72 pp mjr Władysław Pawłowski: „Dowodzenie moje 72 pp było raczej epizodem, a pułk ten poza numerem nie miał nic wspólnego z pułkiem radomskim (było jedynie paru podoficerów zawodowych). Pułk skończył się jako taki w rejonie Skierniewic.”

72 pp w Modlinie „istniał” zaledwie przez 13 dni, z dwoma dowódcami garstki żołnierzy. W tym samym czasie do Warszawy przebiła się znacznie liczniejsza grupa około 100 żołnierzy z oficerami. Tam jednak nie stworzono z tej grupy „72 pułku”, lecz wcielono ją do innej jednostki.

s. 85: podpis pod zdjęciem: „istniejący do dziś budynek dla podoficerów 72 pułku piechoty w Radomiu, ul. Malczewskiego.”

Na zdjęciu jest widoczny Plac Konstytucji 3 Maja w Radomiu z kościołem pod wezwaniem św. Stanisława Biskupa Męczennika, zwany Garnizonowym.

s. 87: „Wersję oficerską wykonano ze złoczonego i emaliowanego tombaku, natomiast wersję żołnierską z tombaku bez złocen i emalii.”

Odnaka oficerska była wykonana z tombaku, posrebrzona i postarzona. Tarcza z numerem pułku emaliowana w kolorach piechoty (granatowy i żółty), cyfry, litery i obwódka tarczy w kolorze złota.

s. 88: W życiorysie ppłk Karola Chrobaczyńskiego podano błędnie nazwę pułku, w którym służył w czasie wojny 1918-1920: „41 Suwalski Pułk Piechoty”. W rzeczywistości był to 5 Pułk Piechoty Legionów, gdzie Karol Chrobaczyński służył w stopniu podporucznika i otrzymał Order Virtuti Militari V kl. Ponadto w wykazie jednostek, w których służył Karol Chrobaczyński, pominięto okres dowodzenia 36 Pułkiem Piechoty Legii Akademickiej w Warszawie w latach 1934-1938.

s. 91: W podpisie pod zdjęciem Pomnika Żołnierzy 72 Pułku Piechoty przy ul. Malczewskiego w Radomiu błędnie przypisano współautorstwo pomnika Stanisławowi Romańczukowi. Jedynym autorem jest inż. arch. Tadeusz Derlatka. Rzeźbiarz Stanisław Romańczuk był członkiem komitetu budowy pomnika.

s. 92: Jako skład osobowy 72 pp omyłkowo zamieszczono skład osobowy 36 pp.